

Redactor: Mariana Dinu

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BĂBUȘ, EMANOIL

**Veșnicia sau (ne)murirea digitală?: de la pandemie la molima
informațională, slavă deșartă, lăcomie și akedie /** preot prof. dr. Emanoil Băbuș

– București: Editura Sophia, 2026

Conține bibliografie

ISBN 978-630-346-102-1

PREOT PROF. DR.
EMANOIL BĂBUȘ

Veșnicia sau (ne)murirea digitală?

*De la pandemie la molima informațională,
slavă deșartă, lăcomie și akedie*

editura
Σοφία

București

„Infants exposed to excessive screentime show differences in brain function beyond eight years of age”, disponibil la: *Neurosciencenews.com* (31 ianuarie 2023).

„Mesurer la santé d'un produit”, Sequoia Capital, disponibil pe *sequoia.com*.

Directoratul Național de Securitate Cibernetică: <https://www.dnsc.ro/vezi/document/ghid-deepfake>.

<https://www.jean-jaures.org/publication/les-francais-et-la-fatigue-informationnelle-mutations-et-tensions-dans-notre-rapport-a-linformation/>

HUNT G., MARX Rachel, LIPSON Courtney, YOUNG Jordyn, „No More FOMO: Limiting Social Media Decreases Loneliness and Depression”, în: *Guilford Press Periodicals*, december 2018, online: <https://doi.com/doi/10.1521/jscp.2018.37.10.751> (consultat pe 12/07/2023).

LUNGU Sorin, „Mândria și slava deșartă”, <https://www.crestinortodox.ro/credinta/mandria-slava-desarta-158982.html>.

PENQUER-YALAMOW Carlotta, „L'emballement informationnel”, în: *Le Monde, La Vie, Hors-Série*, mai 2025, p. 35.

PRIMACK Brian A., „Social Media Use and Perceived Social Isolation Among Young Adults in the U.S.”, în: *American Journal of Preventive Medicine*, 6 mars 2017. [www.ajpmonline.org/article/S0749-3797\(17\)30016-8/fulltext](http://www.ajpmonline.org/article/S0749-3797(17)30016-8/fulltext) (consultat pe 4/07/2023).

Cuprins

Introducere	7
Civilizația internetului	15
Dependența digitală	27
Prietenul meu: ecranul	41
Amnezia digitalizării și uitarea realității spirituale.....	55
Prejudecățile cognitive în acțiune.....	67
Rețelele (anti)sociale și fabrica de opinii	75
Idol și libertate	97
Lumea virtuală lipsită de virtuți	113
Comunicare fără comuniune în era digitală	127
Pelerini sau turiști digitali?	145
Info-obezitatea	157
Big Tech și Atotputernicia lui Dumnezeu.....	171
Inteligența artificială, înger sau demon?.....	193
Veșnicia sau (ne)murirea digitală?	217
„Aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie” ..	233
Construirea unui stil de viață echilibrat în era digitală ..	245
Sfârșitul unui vis	255
<i>Orientare bibliografică</i>	263

Civilizația internetului

Titlul poate părea paradoxal, în măsura în care civilizația evocă soliditate și durabilitate. Or, această etapă de evoluție în care am intrat de ceva vreme este dependentă de calculatoare și rețele, de o infrastructură materială energofagă, ce nu poate dura un timp îndelungat. Important este să ne dăm seama de dependența creată, rar percepută ca atare: modul de funcționare socială se bazează în momentul de față pe internet și cipuri. Viața noastră cotidiană, până în aspectele sale cele mai prozaice (economie, administrație), trebuie să treacă prin interfețe digitale, site-uri web, unde electromagnetice sau rețele de fibră optică. Săptămânal apar o grămadă de aplicații, rețeaua 5G favorizează înmulțirea obiectelor capabile să comunice între ele și să ne ușureze viața domestică. Nu cred că am avut timpul necesar să ne dăm seama ce poate însemna această mutare reală a vieții în rețea pentru sfera politică, ecologie, antropologie, spiritualitate. Am ajuns ca dimensiunea noastră existențială să fie legată de telefoanele inteligente, cu care ne petrecem timpul liber dintre activități, momentele din zi în care suntem extrași din realitate și transportați în paradisul virtual. Nu am avea nimic împotriva acestei noi forme de civilizație, dacă n-am petrece atât de mult timp lipiți de ecrane, dacă viața noastră personală și liberul-arbitru

nu ar fi aspirate de internet. Folosirea datelor personale în scop profitabil provine din dependența noastră concretă și emoțională de ecrane și de serviciile oferite de rețea. Internetul a ajuns să revoluționeze dependența de giganții industriali, generalizând și automatizând ceea ce făceau în trecut studiile de piață (sondaje pe grupuri mici). Nu cred că trebuie să criticăm chiar totul, poate nici influența crescută asupra vieții noastre a marketingului sau publicitatea digitală, dar am putea fi mai atenți cu masificarea, centralizarea, heteronomia pe care tehnologia digitală le întărește (socialismul digital)¹. Ar trebui să ne întoarcem la nivelurile locale, unde oamenii comunică direct unii cu alții și își pot exercita responsabilitatea individuală pentru ceea ce fac. Afirmția pare că îndeamnă la un fel de asceză digitală sau la un cyber-minimalism, la o limitare personală a dependenței digitale, dar perspectiva „ecranului total” riscă să ne transforme în soldați. „Share-uim” și ne înșiruim. În spatele digitalizării sunt jocuri economice colosale, GAFM (Google, Amazon, Facebook, Microsoft) și echivalentul lor chinez BATX (Baidu, Alibaba, Tencent și Xiaomi) fiind principalii actori pe această piață digitală.

Rapiditatea cu care digitalizarea s-a dezvoltat, mai ales în timpul pandemiei, ne-a adus beneficii incontestabile. Noul mod de viață conectat produce însă daune ecologice foarte mari: acumularea de deșeuri ingerabile, creșterea fără limite a extracției miniere (metale rare necesare industriei digitale: aur, argint, litiu, ytriu etc.)²,

¹ Matthieu AMIECH, *Peut-on s'opposer à l'informatisation de nos vies? Interventions et entretiens (2014-2023)*, Éd. La Lenteur, Paris, 2024, p. 59.

² Trebuie energie pentru extracție, mărunțire, tratare și rafinare, cu efecte importante asupra încălzirii globale de care tot vorbim și care poate fi observată de noi toți.

poluatoare și distrugătoare, creșterea exponențială a consumului de energie¹. De exemplu, un centru de date (*Data Center*)² are un consum de electricitate cât un oraș cu 30.000 de locuitori, trimiterea unui e-mail este echivalentă cu un bec aprins timp de o oră, zece miliarde de e-mailuri expediate în fiecare oră în lume necesită energie cât pentru 4.000 de călătorii cu avionul, dus-întors, Paris-NewYork, fără să mai luăm în calcul consumul pentru videoclipurile online³. Construirea de noi centre de date, mai ales în contextul dezvoltării inteligenței artificiale (IA)⁴, înseamnă încurajarea încălzirii planetei, prin sistemele de climatizare care asigură răcirea miilor de servere unde sunt stocate datele digitale. Nu ar trebui să trecem cu vederea nici încercarea pe care dorește să o facă industria digitală, prin evidențierea virtualizării (a dematerializării) acțiunilor umane, fișierelor, instrumentelor și comportamentelor noastre. Toate se bazează, de fapt, pe o infrastructură concretă și materială: terestră, submarină sau spațială.

Rețeaua internațională de calculatoare este una fizică, cu urmări și provocări reale. Dacă ne referim la con-

¹ În ritmul actual, previziunile ne arată că în 2030 sistemul informatic va consuma cât consuma întreaga lume în 2008 (cf. M. AMIECH, *op. cit.*, p. 64).

² Un centru de date este o clădire folosită pentru a găzdui echipamente de calcul, precum servere, alături de componente asociate, precum sisteme de telecomunicații, de rețea și de stocare.

³ M. Amiech, *op. cit.*

⁴ În engl. *AI (Artificial Intelligence)*. Reprezintă capacitatea sistemelor informatice de a îndeplini sarcini care necesită de obicei inteligență umană, cum ar fi raționamentul, învățarea, rezolvarea problemelor, luarea deciziilor etc. Aceasta implică utilizarea algoritmilor pentru a analiza date, a identifica modele și a face predicții sau a lua măsuri pentru a atinge un obiectiv specific. IA poate include, de asemenea, capacități precum înțelegerea limbajului, perceperea mediului și crearea de conținut nou (*rezumat generat de AI*).

sumul de apă sau de alte materii prime, internetul consumă de trei ori mai multe resurse din totalul unor țări precum Anglia sau Franța¹. Fabricarea unui telefon mobil, procurarea diferitelor componente ale sale din diferite părți ale lumii atrag alți factori poluatori, fără a mai vorbi despre costurile extragerii metalelor rare din minele unor țări precum Bolivia, Kazahstan sau China. De aici și interesul geostrategic actual, care generează noi conflicte. Chiar dacă aceste costuri par îndepărtate geografic și în timp, ele sunt concrete, dar lipsesc din discursul mercantilo-utilitarist al giganților din domeniul tehnologiei, în principal al celor din Silicon Valley, „profeții”² care ne promet, înainte de toate, un confort și o ușurare absolută, cuplate cu o nepăsare devastatoare. Din păcate, utilitarismul, în vogă astăzi, are, pe de-o parte, meritul să anime o serie de discuții critice, dar, pe de altă parte, argumentele logice pe care le avansează sunt de multe ori insidioase. Preț, informare, costuri, beneficii, toate trebuie cifrate, dar în cazul nostru este complicat de estimat, dacă nu imposibil.

La începutul anilor 2000, internetul era anunțat ca vectorul unei transformări considerabile a relațiilor interumane. Multe articole, cărți, lucrări științifice ne informau despre schimbările la care vom asista la nivel informațional și în ceea ce privește organizarea vieții cu ajutorul noilor tehnologii. Urma să ia sfârșit asimetria dintre marile companii industriale, cu practicile lor de marketing, și clientela lor ușor manipulabilă. Cercetă-

¹ A se vedea Guillaume PITRON, *L'Enfer numérique. Voyage au bout d'un like*, Éd. Les Liens qui Libèrent, Paris, 2021.

² A se vedea Giuliano DA EMPOLI, *Les ingénieurs du chaos*, Éd. Folio, Paris, 2023.

toarea americană Shoshana Zuboff, în cartea *L'Âge du capitalisme de surveillance*, apărută în 2020 la Paris, prezicea nașterea unei lumi alcătuite din persoane informate, care vor căuta să-și controleze calitatea propriei vieți. Printre altele, autoarea vorbea despre un nou capitalism distribuit, în care crearea de valoare depinde de o nouă logică a distribuției, atentă la nevoile oamenilor¹. Din păcate, această afirmație nu s-a adeverit, timpul petrecut pe ecrane, care ne expune excesiv publicității, permițând o rafinare a tehnicilor de marketing inimaginabilă în secolul al XX-lea. Petrecem mult timp pe interfețele puse la dispoziție de giganții informatici, suntem supuși unui ritm intens al solicitărilor publicitare, de la simpla vizionare a logourilor mărcilor la ofertele personalizate alese cu grijă de algoritmi. Internetul a reușit să sistematizeze și să automatizeze principiul studiului de piață, baza marketingului. Calculatoarele nu fac altceva decât să analizeze imensa cantitate de date acumulate, în funcție de diferitele tendințe societale, succesul la public, progresul sau regresul notorietății unei mărci. Modul de viață conectat a consolidat tehnicile de influențare, dar mai ales controlul comportamental într-o societate de consum. Aceste tehnici riscă să fie dezvoltate și consolidate prin culegerea permanentă de date, prin cipuri și alte dispozitive de urmărire și înregistrare, răspândite tot mai mult în spațiul urban, dar și în casele noastre. De aceea, principalii investitori în această industrie vorbesc de *realitatea augmentată*, care-i va ajuta să-și mărească influența asupra obiceiurilor maselor. Progresul tehnologic despre care tot vorbim as-

¹ Frédéric JOIGNOT, „La surveillance, stade suprême du capitalisme?”, în: *Le Monde*, 14 iunie 2019.

tăzi, început cu era internetului, este dificil de circumscris, și prețul este greu de definit, ceea ce ne conduce de multe ori la alegeri și decizii stânjenitoare¹.

Nu este pentru prima dată în istoria modernă când o serie de inovații tehnice favorizează apariția unor noi imperii. În acest sens, în numai 20 de ani, puterea GAFM asupra locuitorilor planetei a devenit remarcabilă. Ne așteptam din partea microinformatizării vieții și de la internet la o descentralizare a puterii, dar asistăm, din multe puncte de vedere, la o societate tot mai centralizată. Privind la ceea ce se întâmplă astăzi, ne dăm seama că informatizarea a consolidat puterea marilor companii și organizații asupra noastră, a administrațiilor și consumatorilor. Pe măsură ce se „dematerializează”, ele sunt mai opace ca niciodată în ochii cetățenilor de rând, în timp ce dețin tot mai multe date despre ei. Astăzi, mulți dintre noi acceptăm să ne dăm datele personale în schimbul unor servicii mai ieftine, fiecare având posibilitatea unei alegeri între valorile sale și portofelul propriu. Deși opțiunea pare autonomă, în realitate nu este, pentru că acceptarea (resemnarea) utilizatorilor reiese dintr-un principiu neclar al consimțământului informat (vezi formula respectării datelor personale). De aceea, ar fi important să ieșim din trocul „îți dau ceva contra unui serviciu”, pentru că, de fapt, schimbul se bazează pe o profundă asimetrie a informației și pe abu-

¹De exemplu, cum putem calcula în mod real și cu justete efectele ecologice ale internetului? Trebuie să luăm în calcul numai situația actuală sau și urmările viitoare? Știm însă că, în contextul climatic actual, o asemenea estimare ar fi foarte importantă. La fel și în privința metalelor rare: cum am putea măsura dificultățile sau realizările celor implicați? Orice rezultat obținut poate fi manipulat cu ușurință în orice direcție.

zul poziției dominante a platformelor digitale. Acceptarea consumatorilor este un fel de preț plătit giganților GAFM pentru avantajele gratuite puse la dispoziția utilizatorilor. Nimic nu este gratuit, totul are un preț, uneori la vedere, alteori ascuns de accesorii.

Acordul consumatorilor a devenit o necesitate a comercializării online, ispitind internații la o supunere atipică, la fericirea iluzorie a unei alegeri responsabile. De ce fac această afirmație? Dintr-un motiv simplu: vorbim de un miraj, internetul entuziasmându-ne pe toți de la bun început. Dar, cu timpul, lucrurile au evoluat și dacă utilizatorul nu acceptă condițiile, pe care de obicei nu le citește (fiind scrise mărunț pe mai multe pagini), el nu poate avea acces la platformă. Odată acceptate, nu mai există alternativă. Poți ieși greu (tot felul de chestionare menite să te facă să te răzgândești), dar de fapt nimeni nu prea mai vrea să iasă. Mijloacele tehnice de susținere a dependenței sunt extrem de puternice, astfel încât chiar și atunci când un utilizator părăsește rețeaua (anti)socială, fapt extrem de rar, datele personale pot fi recuperate prin alte site-uri de pe internet¹.

Printre atâtea exemple ne putem gândi și la inteligența artificială, deja prezentă în viețile noastre și despre care se vorbește atât de mult în ultima vreme. Roboții nu pot fi dezvoltați în medicină, agricultură, educație decât prin colectarea unor cantități mari de date, care alimentează programul de calculator și îi sporesc capacitatea de răspuns, pe măsură ce i se prezintă noi scenarii. Dezvoltarea algoritmilor necesită, din punct de vedere tehnic, ca

¹Louis de Diesbach, *Liker sa servitude. Pourquoi acceptons-nous de nous soumettre au numérique?*, Éd. FYP, Nouvelle Aquitaine/Bordeaux, 2023, p. 114.

aceste date (*Big Data*) să fie puse la dispoziția principalilor actori industriali, rezultând procese de concentrare și de centralizare considerabile.

Dezvoltarea internetului (mai nou se vorbește despre unul interplanetar) a contribuit la construirea unei lumi orizontale și fără puncte de referință fixe. Ce înseamnă acest lucru? Cel mai bun exemplu sunt rețelele (anti)soziale: profilul unui președinte de stat nu are a priori mai multă valoare decât oricare alt profil. Nici un ierarh al Bisericii noastre nu este sigur că are mai mulți urmăritori decât unul dintre preoții eparhiei sale ajuns influencer. Internetul este o rețea orizontală unde inițial nu există autoritate. Ea trebuie câștigată, adesea prin popularitate, deci printr-o formă de seducție. De asemenea, nu are un centru care să organizeze informații și să ofere vorbitori. Ne aflăm la antipozii culturii ierarhice, în care o instituție era structurată vertical. Internetul aplatizează totul, pentru bine și pentru rău. Noua civilizație subminează rădăcinile noastre și, paradoxal, uniformizează lumea într-un mod arbitrar¹. Această nivelare descendentă duce astfel la dispariția nuanțelor. Astăzi totul este egal și este situat pe același plan: alegeți!

Ecranul este un bun simbol al acestei schimbări. Tehnologia evoluează spre display-uri tot mai plate: de la televizoare la telefoane, trecând prin computere, toate ecranele se aplatizează. Este mai comod, dar această pierdere de adâncime vizuală, de la televizoarele voluminoase de altădată, are o valoare simbolică: anularea valorilor². Or, noi avem nevoie de a regăsi finețea

¹ A se vedea Olivier ROY, *L'aplatissement du monde. La crise de la culture et l'empire des normes*, Ed. Seuil, Paris, 2022.

² Fr. Jean-Alexandre DE GARIDEL, *Dieu crève l'écran. Repères spirituels en temps d'hyperconnexion*, Éd. Du Carmel, Toulouse, 2025, p. 49.

nuanțelor și este bine să punem mai des deoparte ecranele plate. Avem în noi o profunzime care stă ascunsă, pentru care ar trebui să redescoperim sensul perspectivelor și al distanței.

Folosirea zilnică a internetului – pentru mulți nu se poate altfel – ne-a condus în situația în care nu mai reușim să facem față multitudinii de sarcini virtuale și astfel se instalează *burnoutul digital*. Ajungem la pierderea discernământului prin folosirea excesivă a internetului, simțind nevoia irezistibilă de a ne conecta zilnic; nu mai putem să ne deconectăm, relațiile cu cei apropiați se deteriorează, sacrificăm, pentru internet, valori etice sau morale.

Suntem martorii mai multor revoluții tehnologice, care vor schimba radical definiția civilizației. Ne aflăm în plină revoluție a inteligenței artificiale, care va modifica radical productivitatea, dincolo de imaginabil, de la industrie și sănătate până la spațiu. Următoarea revoluție, în pregătire, este cea cuantică, o etapă care, prin puterea de calcul, va depăși capacitatea de inovare de până acum. Astfel, civilizația internetului va avansa, și ultimele două etape amintite ne vor ajuta să intrăm într-o nouă etapă de accelerare a inovației, de ruptură profundă de ceea ce am cunoscut până acum. Care va fi impactul? Viteză tot mai mare, acomodare socială dificilă, inegalități sociale crescute, cu un impact profund asupra modelelor democratice de până acum. În linii mari, aceste inovații vor accelera și problemele pe plan social și politic.

Cultura digitală are pretenția de a-l face pe om mai deschis cunoașterii și relaționării. Nefiind lipsită de ambiguități și utopie, mai ales în acest format, cultura digi-

tală transformă transcendența într-o „tentație”. În orice caz, se încadrează în rolul pe care-l poate juca în realitate internetul, devenit în anumite privințe *infernet*, într-o societate bazată pe rețele și pe înțelegerea credinței creștine, pornind de la folosirea unui nou limbaj.

Ce credință putem găsi în spațiul virtual de astăzi? Înainte cu ceva vreme, omul era atras de problemele religioase, spirituale, căutând sursele fundamentale. Ele erau o busolă, iar busola implica o referință unică și precisă. În cazul nostru, Biblia, Sfinții Părinți, scrierile teologice. Astăzi avem posibilitatea de a găsi răspunsuri rapide. În funcție de profilul digital, le primim zilnic. Căutarea este de prisos. Omul devine un fel de decodor al întrebărilor pe baza multiplelor răspunsuri pe care le primește fără să-și facă prea multe griji. Trăim într-o lume a suprainformației (*information overload*), suntem „bombardați” cu mesaje, postări etc. și problema nu mai este reperarea mesajului purtător de sens, ci decodarea, recunoașterea pe baza multiplelor răspunsuri primite.

În realitate, cererea religioasă se transformă într-o confruntare între răspunsuri plauzibile și un subiectivism semnificativ. Ceea ce trebuie să redescoperim este un cuvânt vechi și actual în vocabularul creștin: *discernământul*. De ce trebuie să ducem o viață banală, lipiți de ecrane zi și noapte, la Sfânta Liturghie și după, când putem descoperi atâta bogăție în noi înșine? Sfinții cărora ne închinăm și la moaștele cărora ne pozăm prin pelerinaje au descoperit în lumea interioară o realitate solidă: pe Dumnezeu. Sfânta Scriptură ne spune: „[...] fericit este poporul acela care are pe Domnul ca Dumnezeu al său” (*Psalmul 143, 15*). El este Cel pe Care ne putem sprijini și Care ne face puternici în clipele de în-

cercare, nu imaginile digitale ce pot dispărea în cazul unui blackout. Putem primi astfel o securizare interioară în lumea noastră instabilă afectiv. Ca o concluzie preliminară, putem spune că avem nevoie să recunoaștem dorința noastră de a ne apropia de Dumnezeu, de a cunoaște cât mai mult în spațiul spiritualității prin mesajele și filmulețele pe care le accesăm. Noua civilizație a internetului este bună *doar atât cât să nu Îl alunge pe Dumnezeu*.

Punct practic:

Ne spune ceva cuvântul interioritate?

Ierarhia dorințelor: suntem clari cu dorințele pe care le avem zilnic, ne dăm seama în ce direcție ne pot duce?

Ce răspuns dăm la întrebarea: vă simțiți liber în era internetului?

Cum integrăm în viața noastră rugăciunea?

Rugăciunea poate fi o activitate ca oricare alta?

Invitație:

Utilizarea eficientă a internetului.

Text de meditat:

„Supune-te Domnului, fii realist în tot ceea ce întreprinzi și vei vedea cum discernământul sporește în interiorul tău.”¹

¹ SFÂNTUL ISAAC SIRUL, în *Sfinții Părinți pe înțelesul tuturor. Despre discernământ*, selecție de texte, comentarii și note Preot Adrian Agachi, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2015, p. 53.